Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK: 81'42:81'373.45
Orcid: 0009-0008-1133-8038

MADANIYATLARARO MULOQOTDA PRAGMATIK XATOLIK TAHLILI

Xayitova Shohsanam Shuhratjon qizi
Farg'ona davlat universiteti erkin tadqiqotchisi
E-mail: shohsanamgofurova08@gmail.com.

Annotatsiya: Ushbu ishda madaniyatlararo muloqotda pragmatik xatoliklarga e'tibor qaratilib, 5 nafar biznes ingliz tili yo'nalishi talabasi respondent sifatida tanlandi hamda madaniyatlararo muloqot vaziyatlariga oid besh taqdiriy (mock) savol orqali keys-stadi o'tkazildi. Tadqiqot davomida respondentlar o'rtasidagi pragmatik xatoliklar o'rganildi. Pragmatik xatoliklar pragmalingvistik xatolik va sotsiopragmatik xatoliklarga bo'linadi. Garchi respondentlar madaniyatlararo muloqot bo'yicha asosiy bilimlarga ega bo'lsalar-da, ular chet elliklar bilan muloqotda xitoyona tafakkur tarzidan foydalanishga moyil bo'lib qoladilar, bu esa ularda pragmatik xatoliklarga olib kelishi mumkin. Biznes ingliz tili yo'nalishi talabalarida madaniyatlararo muloqotda pragmatik xatoliklarning oldini olish va ularning madaniyatlararo pragmatik kompetensiyasini oshirish uchun ham talabalar, ham o'qituvchilarning sa'y-harakatlari zarur.
Kalit so'zlar: Madaniyatlararo muloqot, pragmatik xatolik, biznes ingliz tili

PRAGMATIC ERROR ANALYSIS IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract: In this work, focusing on pragmatic failure in cross-cultural communication, taking 5 business English majors as respondents, and using a case study of five mock questions for cross-cultural communication scenarios, to explore the pragmatic failure between these respondents. Pragmatic failure can be divided into pragmalinguistic faliure and sociopragmatic failure. Although respondents master the basic knowledge of cross-cultural, it's inevitable for them to use the Chinese way of thinking when interacting with foreigners, so that they are prone to have pragmatic failures. To avoid business English majors having the Pragmatic failure in cross-cultural communication and improve their cross-cultural pragmatic competence, it needs both students and teachers endeavor to do.
Keywords: Cross-cultural communication, Pragmatic failure, Business English,

ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОШИБОК В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация: В данной работе внимание уделяется прагматическим неудачам в межкультурной коммуникации. В качестве респондентов были выбраны 5 студентов, обучающихся по направлению «бизнес-английский». Используя метод кейс-стади с пятью смоделированными вопросами для ситуаций межкультурного общения, исследуются случаи прагматических неудач у этих респондентов. Прагматические неудачи можно разделить на прагмалингвистические и социопрагматические. Хотя респонденты владеют базовыми знаниями в области межкультурной коммуникации, при взаимодействии с иностранцами они неизбежно склонны использовать китайский способ мышления, вследствие чего подвержены

прагматическим неудачам. Чтобы избежать подобных ошибок у студентов-бизнес-англистов и повысить их межкультурную прагматическую компетенцию, необходимы усилия как со стороны студентов, так и преподавателей.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, прагматическая неудача, бизнес-английский.

KIRISH. Madaniyatlararo muloqot — bu turli lingvistik va madaniy muhitga ega insonlar o‘rtasidagi muloqotdir. Ana shu farqlar tufayli odamlar madaniyatlararo muloqotda pragmatik xatoliklarga duch kelishlari mumkin. Britaniyalik tilshunos Tomas [1] tomonidan ilgari surilgan pragmatik xatolik “aytilgan gap orqali nazarda tutilgan ma’noni tushunmaslik”ni anglatadi.

Bundan tashqari, pragmatik xatoliklarning ildiziga ko‘ra, Tomas uni pragmalingvistik xatolik va sotsiopragmatik xatolikka ajratadi.

Pragmalingvistik xatolik — tilning amaliy qo‘llanishida uni noto‘g‘ri ishlatish natijasida yuzaga keladigan xatoliklarni bildiradi. Bu xatoliklar lug‘at, grammatika, sintaksis, ifoda va shu kabilarda namoyon bo‘lishi mumkin.

Sotsiopragmatik xatolik — muloqot qiluvchilar orasidagi madaniy muhit va kognitiv odatlar xilma-xilligi sababli ijtimoiy me’yorlar va ijtimoiy til qo‘llanishidagi farqlarni anglatadi. Madaniyatlararo muloqotda sotsiopragmatik xatoliklar asosan salomlashish, xayrlashish, taklif qilish, rad etish, maqtash va murojaat shakllarida namoyon bo‘ladi.

Du [2] madaniyatlararo muloqotda pragmatik xatoliklarning sabablarini tadqiq qilgan. Sabablarga madaniyat farqlari, kontekstni hisobga olmaslik, madaniy bilim yetishmasligi va identifikatsiya (o‘zini tanitish) yetishmovchiligi kiradi.

Sabablarni tahlil qilishga alohida e’tibor qaratishdan tashqari, ko‘plab olimlar — Gao, Li va Cai — pragmatik xatoliklarning oldini olish strategiyalariga ham urg‘u berishgan. Ular o‘quv jarayoniga katta ahamiyat berib, talabalar o‘rtasidagi pragmatik xatoliklarni tahlil qilish orqali xulosalar chiqarishgan.

Gao (2000) ta’kidlaganidek, pragmatik xatoliklarni oldini olish uchun o‘qituvchilarning talabalar pragmatik kompetensiyasini shakllantirishi nihoyatda muhimdir. Gao bilan o‘xshash xulosani Li [3] ham bildirgan bo‘lib, u o‘qituvchilar pragmatika bo‘yicha foydali bilimlarni o‘quvchilarga tanishtirishi va ularning madaniyatlararo muloqotga moslashuvchanligini rivojlantirishlari kerakligini aytadi. Cai [4] esa ingliz tili ta’limida pragmatika nazariyasidan foydalanish, talabalarning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi va pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish uchun ham muhim deb hisoblagan.

So‘nggi yillarda ayrim olimlar ham biznes ingliz tili asosida madaniyatlararo muloqotdagi pragmatik xatoliklarni tadqiq etishmoqda. Madaniyatlararo muloqotdagi pragmatik xatoliklarning sabablari bilan solishtirganda, biznes ingliz tili asosidagi sabablarda ma’lum farqlar mavjud. Wang va Zheng [5]ga ko‘ra, bu farqlar ingliz va xitoy ifodalarining chalkashligi hamda qadriyatlar tafovutida namoyon bo‘ladi. Deng [6]ning fikricha, sabablarga, Adaptatsiya nazariyasi asosida, til foydalanuvchilariga va ijtimoiy dunyoga moslashishni e’tiborsiz qoldirish ham kiradi. Shao [7] esa pragmatik xatoliklarning oldini olish strategiyalarini o‘rganishga e’tibor qaratib, madaniyatlararo pragmatik xabardorlik va sezgirlikni oshirishning ahamiyatini ta’kidlagan.

Ko‘plab maqolalarda talabalar orasida madaniyatlararo muloqotdagi pragmatik xatoliklar o‘rganilgan. Ammo biznes ingliz tili mutaxassislarini tadqiqot obyekti sifatida olib, ularning madaniyatlararo muloqotdagi

pragmatik xatoliklarini biznes ingliz tili asosida tahlil qilgan olimlar juda kam. Shu bois ushbu maqolada madaniyatlararo muloqot stsenariylari uchun ishlab chiqilgan besh taqlidiy savol bo‘yicha ish olib borilib, Kanton shahridagi kollejda tahsil olayotgan besh nafar biznes ingliz tili talabasi tanlandi. Shunday qilib, ulardagi pragmatik xatoliklar tahlil qilinib, biznes ingliz tili talabalariga hamda madaniyatlararo muloqot bo‘yicha kollej ta'limiga tavsiyalar berildi.

METODLAR

1.1. Ishtirokchilar

Respondent sifatida Kanton shahridagi kollejda o‘qiyotgan besh nafar biznes ingliz tili talabasi tanlandi. Ularning barchasi uchinchi bosqich talabasi bo‘lib, CET-4 imtihonidan o‘tishgan, shuning uchun ingliz tilidan yaxshi poydevorga ega. Shuningdek, ular bir xil o‘qituvchi tomonidan o‘tilgan “Ko‘rgazmalar va Konferensiyalar uchun ingliz tili” kursini (bu kurs madaniyatlararo muloqot bo‘yicha bilimlarni qamrab oladi) tamomlashgan.

1.2. Tadqiqot usuli

Madaniyatlararo muloqot stsenariylari uchun besh taqlidiy savol asosidagi keys-stadi usulidan foydalanildi. Ushbu savollarning tuzilishi Li, Cai va Dengning maqolalaridan olingan.

Shuningdek, “English for Exhibition and Conference” kitobi ham qo‘llanildi. Ma'lumotlarni yig‘ish jarayonida ushbu besh nafar talabaning og‘zaki muloqotlari yozib olindi va bu audio suhbatlar matnga aylantirildi hamda chuqur tahlil qilindi.

1.3. Keys-stadining qisqacha tavsifi

Ushbu keys-stadida beshta taqlidiy savol turlicha yo‘nalishlarda bo‘ldi.

Madaniyatlararo muloqot asosida ular quyidagilardan iborat:

1. 1-savol: salomlashuv va hol-ahvol so‘rash tilini tekshirish.
2. 2-savol: biznes ingliz tili asosida pragmatik prinsipni tekshirish.
3. 3-savol: mijozdan kelgan minnatdorchilikka javob berishni tekshirish.
4. 4-savol: xayrlashuv jarayonini tekshirish.
5. 5-savol: ijtimoiy masofa, nisbiy huquq va majburiyatlarni bilishni tekshirish.

NATIJALAR. Olingan matnlarni tahlil qilish natijasida ushbu besh nafar talaba madaniyatlararo muloqot jarayonida muqarrar ravishda pragmatik xatoliklarga yo‘l qo‘yganliklari aniqlandi. Shu bilan birga, pragmatik xatoliklar pragmalingvistik xatolik va sotsiopragmatik xatoliklarga bo‘linib tahlil qilindi.

1.4. Keys-stadidagi pragmalingvistik xatoliklar

2-savolda — biznes muzokaralari vaqtida respondentlar mijozga 12 foiz chegirma berishlarini ifodalashlari kerak edi. 5 talabadan 3 nafari ushbu fikrni birinchi shaxsda ifoda etib: “We can give you a 12 foiz discount” (Biz sizga 12 foiz chegirma bera olamiz) deb aytishdi. Bu ifoda biznes vaziyatlarida noo‘rin hisoblanadi va pragmalingvistik xatolikni aks ettiradi. Qolgan ikki talaba esa ikkinchi shaxsni qo‘llab: “You can get a 12 foiz discount” (Siz 12 foiz chegirmaga ega bo‘lasiz) deb ifoda qilishdi.

3-savolda — mijoz taklifni qabul qilgach, samimiy qabul uchun minnatdorchilik bildirdi. Respondentlar uning minnatdorchiligiga javob berishlari kerak edi. Talabalardan faqat biri “That's my job!” (Bu mening vazifam!) deb javob berdi, bu esa pragmalingvistik xatolikdir. Qolgan talabalar esa “It's my pleasure” (Bu men uchun zavq) kabi jumlalarni aytishdi va kelajakdagi hamkorlikka ishora qiluvchi jumlalar qo‘shishdi, masalan: “Looking forward to the next cooperation” (Keyingi hamkorlikni intiqlik bilan kutaman).

1.5. Keys-stadidagi sotsiopragmatik xatoliklar

1-savolda — salomlashuv va hol-ahvol so‘rashni tekshirayotganda, xorijiy mijozni aeroportda kutib olish jarayonida, 5nafar talabadan 4 nafari bir xil sotsiopragmatik xatolikka yo‘l qo‘yishdi. Ular uzoq parvozdan keyin mijozning holidan xabar olishni istashdi, ammo ularning jumlalari “Welcome! It’s tired for the long flight” (Xush kelibsiz! Uzoq parvoz charchatdi) shaklida noto‘g‘ri ifodalandi. Qolgan bitta talaba esa “Welcome to China! I think you must have seen many beautiful scenery along the way” (Xitoyga xush kelibsiz! Yo‘l-yo‘lakay ko‘plab chiroyli manzaralarni ko‘rgansiz deb o‘ylayman) deb ifoda qildi. Biroq bu jumlada grammatik xato mavjud edi, chunki “scenery” sanalmaydigan ot hisoblanadi.

Keys-stadidan oldin taxmin qilingan edi: talabalar 4-5- savollarda ham sotsiopragmatik xatoliklarga yo‘l qo‘yishlari mumkin. Ammo natija shuni ko‘rsatdiki, ular bu savollarda muvaffaqiyatli chiqishdi.

4-savol bo‘yicha: Ular ziyofatda ustozlariga xayrlashish so‘zlarini bildirganlarida, barchasi “Men bugungi ziyofatda juda baxtli bo‘ldim” yoki “Bu ziyofatni o‘tkazganingiz uchun katta rahmat” kabi mos so‘zlar bilan minnatdorchiliklarini bildirdilar. Shuningdek, ketish sabablarini ham samimiy ifoda etdilar, masalan: “Endi biroz kech bo‘lib qoldi, uzr, men ketishim kerak.”

5-savol bo‘yicha: Ular ustozlari bilan suhbatlashishni xohlaganlarida, gaplarini haddan tashqari kamtarona yoki juda erkin qilib yubormaslikka e’tibor qildilar. Masalan, “Siz bilan suhbatlashsam bo‘ladimi, janob Green?” yoki “Janob Green, hozir vaqtingiz bormi?” kabi jumlalar ishlatdilar.

MUHOKAMA

1.6. Ishtirokchilardagi pragmatik xatolarning sabablari

1.6.1. Pragmalingvistik xatolarning sabablari

2-savolda 5 nafar talabadan 3 nafari jumlani birinchi shaxsda ifoda etdilar, ya’ni “Biz sizga 12% chegirma bera olamiz.” Lekin bu jumlaning ma’nosi — mijozga shunday chegirma berishga va’da berishdir. Umuman olganda, muzokara jarayonida ikkinchi shaxsni ishlatish yaxshiroq, chunki mijozning o‘zini jiddiy qabul qilinayotganini his qiladi. To‘g‘ri ifoda — “Siz 12 foizi chegirmaga ega bo‘lishingiz mumkin.”

Biroq, xitoy tilida majburiyat yoki talablarni birinchi shaxs orqali ifodalash odatiy hol. Shuning uchun respondentlar xitoy pragmatik tamoyillaridan ta’sirlanib, ingliz tilida ham odatdagidek qo‘llaganlar.

3-savolda, faqat bitta talaba mijozning mehmondo‘st qabul uchun minnatdorchiligiga javoban “Bu mening vazifam!” deb aytdi. Bu esa chet ellik mijozda noto‘g‘ri tushuncha va noqulaylik tug‘dirdi, chunki jumla go‘yoki talaba uni hamroh qilishdan xursand emasdek tuyuldi. Aslida talaba mijozga “Rahmat aytishingiz shart emas, bu mening burchim edi va bu men uchun ham yoqimli bo‘ldi” degan ma’noni anglatmoqchi bo‘lgan. Ammo noto‘g‘ri ifoda mijozda salbiy taassurot qoldirdi.

1.6.2. Ishtirokchilardagi sotsiopragmatik xatolarning sabablari

1-savolda 5 nafar talabadan 4 nafari bir xil sotsiopragmatik xatoga yo‘l qo‘ydi. Ular uzoq parvozni amalga oshirgan mijozni kutib olganda “Xush kelibsiz! Uzoq parvozdan charchadingiz” kabi jumlalar ishlatdilar. Bu ifoda chet ellik mijozni biroz noqulay his qildi, chunki, jumla go‘yoki u kasalmand yoki juda tez holdan toyadigan odamdek ko‘rsatdi.

Ammo Xitoy madaniyatida 10 soatdan ortiq safar qiyin kechganini ta’kidlash va mijozning tashrifiga minnatdorlik bildirish odatiy hisoblanadi. Bu esa Xitoy va boshqa mamlakatlar o‘rtasidagi muloqot me’yorlaridagi farqni ko‘rsatadi. Chet elliklarga nisbatan mosroq ifoda “Xush kelibsiz! Safaringiz maroqli o‘tdimi?” bo‘ladi, chunki bu ularga yoqimli his bag‘ishlaydi. Deng ta’kidlaganidek, talabalar ijtimoiy muhitga moslashishni inobatga olmadi va

xitoy muloqot me'yorlarini bevosita chet ellik mijozga qo'llashdi.

4-5-savollarda esa kutilmaganda hech qanday sotsiopragmatik xatoga yo'l qo'yilmadi. Bu esa ularning xayrlashuv odobi, ijtimoiy masofa, nisbiy huquq va majburiyatlar bo'yicha yaxshi bilimga ega ekanini ko'rsatdi. Demak, bu besh nafar biznes talabalari madaniyatlararo muloqotning ba'zi bilimlarini yetarlicha egallashgan.

XULOSA. Ushbu tadqiqotda respondentlar soni kam bo'lgani sababli, maqola biznes ingliz tili yo'nalishidagi talabalarning madaniyatlararo muloqotdagi pragmatik xatolarini dastlabki o'rganish sifatida qaraladi. Ushbu keys-stadi natijalariga ko'ra, biznes ingliz tili yo'nalishidagi talabalar madaniyatlararo bilimlarni dastlabki darajada egallagan bo'lsalar-da, ularning madaniyatlararo pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish uchun pragmatika va xorijiy madaniyat bo'yicha ko'proq bilim olishlari zarur. Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilari ham talabalarni madaniyatlararo muloqotda uchraydigan muammolarni qanday hal qilishni o'rgatishga va muloqotning ravon bo'lishiga yo'naltirishlari talab etiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Thomas, J. (1983). Cross-cultural pragmatic failure. Applied Linguistics, 4(2), 91-112.
2. Yiqun, D. (2021). An analysis of Pragmatic failure and its Avoidance strategies from the perspective of cross-cultural Communication. Journal of Inner Mongolia University of Finance and Economics, 19(1), 131-133.
3. Qixiang, G. (2000). Pragmatic failure in intercultural Communication and the Cultivation of Pragmatic Competence, Higher Educational Research In Areas of Communications, (3), 83-85.
4. Jiachang, L. (2011). An Analysis of cross-cultural Pragmatic Failures in oral English communication. Journal of Hanshan Normal University, 32(4), 65-69.
5. Lihong, C. (2021). An analysis of pragmatic failures in intercultural communication and college English teaching from the perspective of Pragmatics. Journal of Anyang Institute of Technology, 20(1), 118-121.
6. Hanzi, W., Hong, Z. (2022). An analysis of Pragmatic failures in intercultural communication in Business English. Comparative Study of Cultural Innovation, (19), 38-41.
7. Dan, S. (2021). An analysis of Pragmatic failures in Business English under cross-cultural communication and its avoidance strategies. Journal of Jiangxi Vocational and Technical College of Electricity, 34(8), 132-133.
8. Zhiying, Y. (2011). A survey on the Pragmatic competence of college students' oral communication and avoidance strategies. Journal of Hubei Radio & Television University, 31(3), 144-145.